

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าวเป็นพืชที่มีความสำคัญต่อประชากรโลก และคนไทยมาช้านาน ตั้งแต่บรรพกาล จนถึงปัจจุบัน ข้าวมีอิทธิพลต่อคนไทยในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ปี 2550-2554 หน่วยงานรับผิดชอบกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และกระทรวงพาณิชย์ กล่าวว่าข้าวเป็นอาหารหลักประจำชาติ และเป็นพืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญยิ่งของไทย โดยมีชาวนา 3.7 ล้านครัวเรือน จากเกษตรกรทั่วประเทศ 5.6 ล้านครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด พื้นที่เพาะปลูกข้าวปีละประมาณ 56 - 58 ล้านไร่ ได้ผลผลิตปีละประมาณ 28.0 - 30.0 ล้านตันข้าวเปลือก มูลค่าปีละประมาณ 180,000 - 200,000 ล้านบาท ซึ่งเป็นรายได้หลักที่หล่อเลี้ยงเกษตรกรในระดับรากหญ้า อีกทั้งยังเป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญสามารถสร้างรายได้ และนำเงินตราเข้าประเทศปีละประมาณ 80,000 - 100,000 ล้านบาท รวมทั้งเป็นพืชที่สร้างความมั่นคงทางอาหารด้วย (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2550:1)

นับจากปี 2552 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายให้กรมการข้าว โดยให้สำนักเมล็ดพันธุ์ข้าว เพิ่มปริมาณกำลังการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้สูงขึ้นจาก 70,000 ตัน เป็น 100,000 ตัน โดยมอบหมายให้ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว 23 ศูนย์ ซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติการในพื้นที่ พิจารณากำหนดแผนการผลิตในเมล็ดพันธุ์ข้าวศูนย์ละประมาณ 2,000 - 4,500 ตัน และต้องใช้พื้นที่แปลงขยายพันธุ์ประมาณ 250,000 ไร่ จากกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวจำนวน 323 กลุ่มและเกษตรกรผู้ผลิตรวม 12,828 ราย ผลงานสามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ได้เพียงจำนวน 79,209 ตัน หรือร้อยละ 79.29 ของเป้าหมายโดยมีสาเหตุปัญหาอุปสรรคหลายด้านที่เกิดขึ้นระหว่างการผลิต เช่นแปลงขยายพันธุ์ประสบปัญหาภัยธรรมชาติ ปัญหาการจัดเตรียมพื้นที่แปลงขยายพันธุ์ ภาวะเร่งด่วนเร่งรีบใกล้ฤดูปลูก การจัดทำแปลงขยายพันธุ์ให้ได้มาตรฐานแปลงขยายเมล็ดพันธุ์ข้าว ต้องปราศจากข้าวเรือและพันธุ์ข้าวปน (พรณี ทองเกตุ, 2555:1)

การปลูกข้าวเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ต้องการความประณีตมากกว่าการปลูกเพื่อบริโภคทั่วไป ต้องมีการกำจัดพันธุ์ปน และการกำจัดวัชพืช วิธีปลูกข้าวที่ดีที่สุดสำหรับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวคือวิธีการดำนา แต่ประสบปัญหา ขาดแคลนแรงงานในภาคเกษตรกรรมอย่างรุนแรง ผลักดันให้

มีเกษตรกรหลายพื้นที่ ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ด้วยวิธีหว่านน้ำตม ส่งผลให้ศูนย์ขยายพันธุ์พืช หลายแห่งไม่สามารถผลิตเมล็ดข้าวพันธุ์ดีได้ตามเกณฑ์เป้าหมาย เนื่องจากผลผลิตที่ได้จากแปลงขยายพันธุ์ที่ปลูกโดยวิธีหว่าน มักจะไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน เพราะมีเมล็ดพันธุ์อื่นที่ไม่พึงประสงค์มากกว่าที่กำหนด ทำให้ตรวจกำจัดพันธุ์ปน ที่ไม่พึงประสงค์ได้ยากกว่านาดำ หากสภาพการณ์เป็นเช่นนี้ต่อไป จะไม่สามารถผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์ดีตามเกณฑ์มาตรฐาน และส่งผลต่อประสิทธิภาพในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของประเทศไทยได้ในอนาคต (คะเนิงศักดิ์ เจริญนิยสกุลและคณะ, 2548 : 1) สิ่งที่เกี่ยวข้อง และจำเป็นต้องแนะนำให้สมาชิกแปลงขยายพันธุ์ข้าวได้หันให้ความสนใจเรื่องการปลูกข้าว อย่างเป็นระเบียบเป็นแถวเป็นแนวในแปลงขยายพันธุ์ เนื่องจากสะดวกต่อการดูแลรักษาและการตรวจคัดพันธุ์ปน ลดปริมาณการใช้เมล็ดพันธุ์ต่อไร่ และสามารถคำนวณผลผลิตได้อย่างแม่นยำ (สุรพล ยศเทียม 2555:9) ในปัจจุบันเครื่องจักรกล และอุปกรณ์ในการทำนาเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิตเมล็ดพันธุ์เนื่องจาก ประหยัดเวลา และใช้แรงงานน้อยลง เกษตรกรจึงเริ่มหันไปใช้เครื่องจักรกลการเกษตรเพื่อใช้ทดแทนแรงงาน รุดำนาเป็นทางเลือกอีกทางหนึ่งที่ใช้ทดแทนแรงงานดังกล่าว

จากความสำคัญการใช้รดำนาดังกล่าวจึงเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่าปัจจัยอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจใช้รดำนานาเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ ตลอดจนปัญหา และข้อเสนอแนะในการใช้รดำนานาเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร เพื่อนำผลที่ได้จากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผน และดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวตามปริมาณและ คุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับความคิดเห็นและการตัดสินใจใช้รดำนานาเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่
- 2) เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

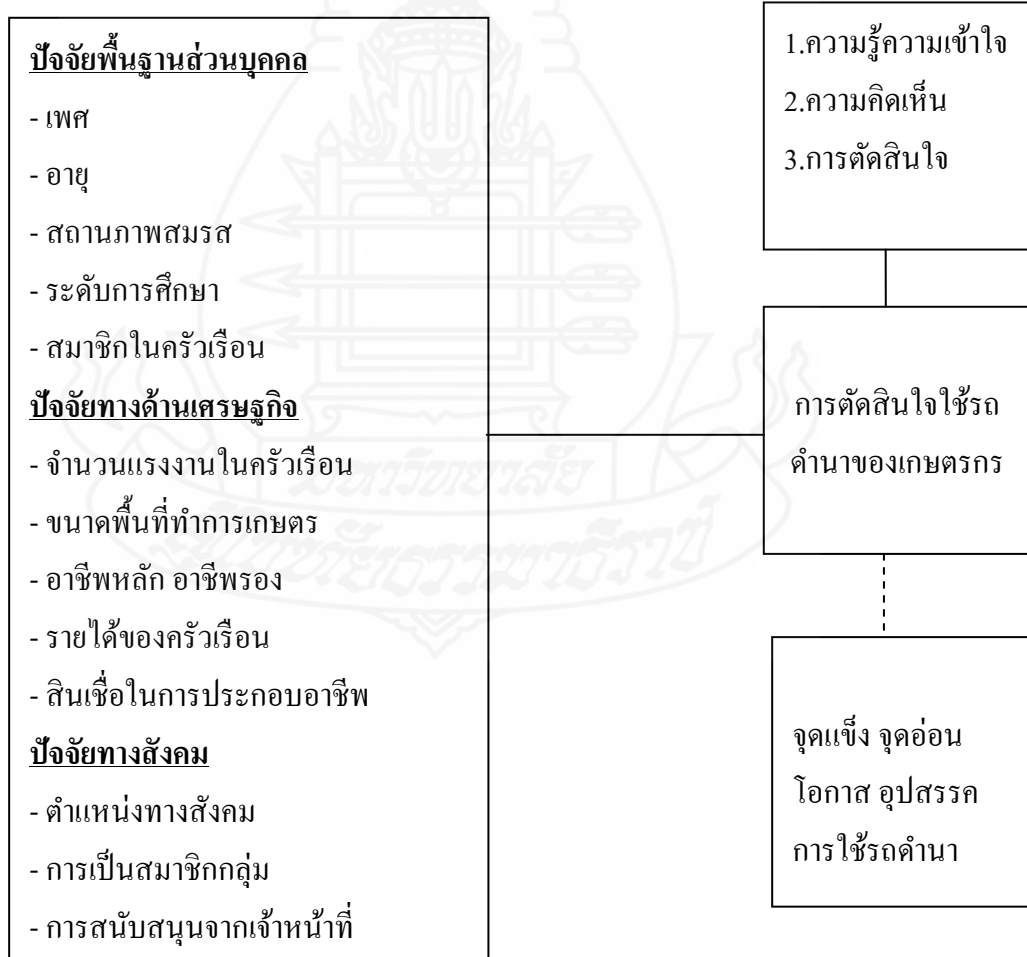
3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นและการตัดสินใจใช้รดน้ำนา ของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

4) เพื่อศึกษา จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและ อุปสรรค การใช้รดน้ำนาของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

5) เพื่อศึกษา ปัญหาและข้อเสนอแนะ ในการใช้รดน้ำนาของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิด เกี่ยวกับความคิดเห็น และการตัดสินใจใช้รดน้ำนาเพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ แสดงในภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

4.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร, ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว, ความคิดเห็นและการตัดสินใจใช้รดน้ำ, จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและ อุปสรรค, ปัญหาและข้อเสนอแนะ การใช้รดน้ำของเกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

4.2 ขอบเขตเชิงพื้นที่ ศึกษาเฉพาะกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ที่จดทะเบียนอย่างเป็นทางการตามระเบียบสำนักเมล็ดพันธุ์ข้าวว่าด้วยการจัดตั้งกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ พ.ศ. 2550 ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 การยอมรับ หมายถึง ลักษณะที่เกษตรกรกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ ปฏิบัติตามคำแนะนำต่างๆตามที่เจ้าหน้าที่ได้ให้แนะนำ

5.2 ความคิดเห็น หมายถึง ความรู้สึกของบุคคล ต่อสิ่งใด สิ่งหนึ่งแสดงออกมาทางการพูด การปฏิบัติหรือการเขียน

5.3 การตัดสินใจ หมายถึง กระบวนการคิด พิจารณา และตกลงใจเลือกทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.4 เกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ หมายถึง เกษตรกรผู้เข้าร่วมผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวกับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ ในปี 2555 และมีรายชื่ออยู่ในทะเบียนเกษตรกรผู้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว

5.5 กลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว หมายถึง กลุ่มของเกษตรกรที่รวมตัวกันจัดทำแปลงขยายพันธุ์กับศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป ดำเนินการจัดทำแปลงเพื่อผลิตเมล็ดพันธุ์ให้ได้มาตรฐาน ปฏิบัติตามระเบียบ และหลักเกณฑ์การจัดทำแปลงขยายพันธุ์ของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว

5.6 แปลงขยายพันธุ์ หมายถึง พื้นที่ ที่เป็นของเกษตรกร ได้จัดทำแปลงขยายพันธุ์ข้าว ภายใต้การกำกับดูแลของศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว ให้เป็นไปตามมาตรฐานแปลงขยายพันธุ์

5.7 ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ หมายถึง หน่วยงานของรัฐ สังกัด กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ทำหน้าที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ชั้นพันธุ์ขยายและจำหน่าย เพื่อตอบสนองโครงการต่างๆของรัฐและความต้องการใช้ของเกษตรกร

5.8 รดน้ำ หมายถึง เครื่องจักรกลการเกษตรใช้สำหรับปลูกข้าว

5.9 การสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ หมายถึง การที่เกษตรกรได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆที่เกี่ยวข้องกับเรื่องรดานา

5.10 สินเชื่อเพื่อการประกอบอาชีพ หมายถึงสินเชื่อที่เกษตรกรได้รับจากแหล่งเงินทุนต่างๆ

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นและการตัดสินใจในการใช้รดานา เพื่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ของกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวแพร่ ดังนี้

6.1 ข้อมูลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินงาน ของสมาชิกกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวในการจัดการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลสูงขึ้น

6.2 เพื่อนำข้อมูลที่ได้ จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค ปัญหา และข้อเสนอแนะการใช้รดานา ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ไปวางแผนทางแก้ไขให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

6.3 เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ ไปปรับใช้ในกลุ่มผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ในการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวอื่นๆ ต่อไป